

Z NOVÉ LITERATURY

Ferenc Pecze, A szomszédos országok újabb igazgatás - és jogtörténeti munkái /Novšie práce z oblasti dejín verejnej správy a práva v susedných krajinách/. In: Levéltári Szemle 1977, č. 3, s. 1-7

Poukazuje sa na spoluprácu akadémií vied a univerzít socialistických krajín Európy, ktorej výsledkom boli v posledných rokoch najmä právnohistorické bibliografie a zborníky štúdií. Také boli predovšetkým bibliografické publikácie uverejnené v Poľsku o československej právnej historiografii, potom právnohistorické bibliografie vydané v Prahe a obsahujúce aj údaje o publikáciách maďarských autorov, ktoré vyšli v Československu. Zo zborníkov vynikajú v danom ohľade výsledky konferencií (o právnickej vzdelanosti konanej r. 1971 v Bratislave a o vzniku a vývoji socialistického práva konanej r. 1975 v Prahe). Tieto zborníky obsahujú viac príspevkov maďarských bádateľov. Aj v ročníkoch Acta Universitatis Carolinae a Acta Universitatis Brunensis vyšli štúdie, ktoré majú význam pre súčasnú maďarskú historiografiu štátu a práva. To platí aj o niektorých publikáciách vydaných v Juhoslávii a Bulharsku, lebo obsahujú poznatky o problémoch najnovšej, ale aj staršej histórie práva, ktoré sa riešili aj v maďarskej právnej historiografii. Pozornosť maďarských historiografov štátu a práva si zaslúžia aj ďalšie publikácie bulharských a sovietskych bádateľov, na ktoré sa tu poukazuje. Spoluprácou maďarských a zahraničných právnych historikov vznikol zborník vydaný v Budapešti po konferencii o vývine civilného práva v strednej Európe. Maďarskí právni historici sa zúčastnili na zborníku, ktorý vyšiel po konferencii v Krakove o dejinách trestného práva. Vo všeobecnosti sa dobre rozvíja spolupráca maďarských právnych historikov s poľskými. Aj rumunskí právni historici prispeli k podobnej spolupráci a rozvinula sa s nimi polemika maďarských právnych historikov. Štúdie rumunských bádateľov vyšli v maďarskom preklade a zase štúdie maďarských bádateľov vyšli v Rakúsku v nemeckom preklade, čo ostatne platí aj o bádateľoch z iných socialistických krajín. Záverom sa vyzdvihuje význam radu právnohistorických konferencií, ktoré boli v posledných rokoch v Maďarsku aj v susedných krajinách a ďalšie sa pripravujú.

Karpat

Összehasonlító jogtörténeti tanulmányok. Újabb nemzetközi tudományos eredmények és a hazai jogtörténettudomány. Az egyetemes állam- és jogtörténeti tanszék kiadványa. Szerk. Kállay István. Budapest 1978, 137 s.

Vývoj maďarskej historickoprávnej spisby bol v poslednom období úzko spojený s rozvíjajúcou sa medzinárodnou vedeckou spoluprácou právnych historikov socialistických krajín. Výsledkom tejto vedeckej spolupráce je aj recenzovaná publikácia, ktorá uverejňuje novšie poznatky právno-historického výskumu. Zostaviteľ zaradil do publikácie štúdie právnych historikov i historikov socialistických krajín, ktoré zo spoločných metodologických postupov a stanovísk skúmajú rôzne oblasti právnohistorickej vedy. Tým publikácia sleduje cieľ priebežného a čiastočného uverejňovania prác, ktoré pojednávajú o spoločných úlohách v rôznych oblastiach výskumu, kde každá z dosiaľ nevyriešených úloh determinuje spoluprácu a súčasne predstavuje prostriedok správnejšieho a plnšieho pochopenia nášho právneho vývoja.

Z daných aspektov najvýraznejšie plní cieľ publikácie inšpirujúca štúdia maďarských právnych historikov P. Horvátha a I. Kállaiho, ktorá je predovšetkým teoretickým príspevkom k zložitej problematike tvorby modelov právneho vývoja v oblasti komparatívneho výskumu právnej histórie. Autori hodnotia uplynulý právnohistorický výskum z aspektu rozčlenenia jednotlivých skupín právneho systému na určité podregióny, ktoré sú charakteristické tým, že ich rozsah, prípadne teritoriálna lokalizácia nie je identická s etnickými hranicami. Venuje pozornosť hlavne obdobiu buržoázneho právneho vývoja a podrobuje kritike mnohé pokusy v odbornej literatúre preceňovať vplyvy právneho vývoja balkánskych národov na oblasť strednej Európy.

Ďalší príspevok publikácie je výňatkom z práce významného poľského právneho historika J. Bardacha *O vývoji poľskej historickej právnej spisby*, ktorý je venovaný historickej škole v právnej vede na území Poľska. Príspevok je svojím charakterom cenný, informatívny a spĺňa orientačný cieľ predovšetkým pre široký okruh mimopoľských bádateľov, ktorí vo svojich výskumoch musia zohľadňovať právny vývoj susedných krajín a siahajú na práce poľských autorov.

Bulharská právna historička F. Milkova prispela do publikácie štúdiou *O mimoriadnom trestnom zákonodarstve v Bulharsku v období druhej svetovej vojny a ozbrojeného protifašistického boja bulharského ľudu 1939 - 1944*, ktorú prezentovala vo forme príspevku na medzinárodnej právnohistorickej konferencii (v septembri 1977 v Budapešti). Autorka si kládla za cieľ podať obraz o trestnom zákonodarstve v období bulharského fašistického štátu.

Do publikácie je zaradené i historická štúdia z pera slovenského

historika A. Spiesza, *O b e c a k o s p o l o č e n s t v o n a S l o v e n s k u v 16. - 18. s t o r o č í .* Štúdia je v podstate rozpracovaným referátom, ktorý predniesol autor na medzinárodnej konferencii vo Varšave v máji 1976.

Posledný príspevok publikácie L. Bianchiho je zameraný na dôležitú problematiku výučby všeobecných dejín štátu a práva na právnických fakultách. Pretože príspevok syntetizuje návrhy sovietskych, poľských, maďarských a československých právnych historikov na koncepciu výučby tohto predmetu, je svojím obsahom veľmi zaujímavý a poučný hlavne pre pedagogických pracovníkov právnických fakúlt.

Úroveň spracovania, rozmanitosť, charakter jednotlivých štúdií a príspevkov oprávňuje k vysloveniu názoru, že recenzovanú publikáciu možno považovať za prínos v oblasti bádania porovnávacej právnej histórie a medzinárodnej vedeckej spolupráce.

Mertanová

Helmut Slapnicka, Eine österreichische Rechtszeitschrift für Galizien. Der Versuch einer Popularisierung der österreichischen Rechtsordnung. In: Zeszyty naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, 482, 1978, Prace historyczne, z. 57, s. 247-257

V tejto štúdii sa poukazuje na ďalšie rozšírenie rakúskeho právneho poriadku po tretej deľbe Poľska, keď k Rakúsku pripadla Halič. Ale z obsahu štúdie plynie aj to, že spolu s týmto rozšírením prenikala do juhovýchodného výbežku habsburgovskej ríše nepriamo aj česká právna kultúra. V tom zmysle sa žiada kvalifikovať veľký podiel českých učených právnikov na práci súdnictva a verejnej správy v Haliči. V danej štúdii sa autor zamerá hlavne na osobnosť českého právnika Antona Rozběrského z Chrudimi, ktorý dosiahol postavenie na najvyšších súdnych miestach v Haliči a pôsobil aj na univerzite vo Ľvove. Najvýznamnejším jeho podujatím bolo vydávanie právnických ročník, ktoré vychádzali v rokoch 1810-1813 pod názvom *Annales Jurisprudentiae*. Vydavateľ si nenárokoval vedeckú úroveň tejto publikácie, ale zameriaval ju pre potreby právnej praxe.

Karpat

Géza Katona, Bizonyítási eszközök a XVIII - XIX. században. A kriminalisztika Magyarországi előzményei. Budapest 1977. Közgazdasági és Jogi könyvkiadó, s. 408. /Dôkazné prostriedky v 18. - 19. storočí. Predpoklady kriminalistiky v Uhrách/

Prítemná monografia, o ktorej podrobná recenzia vyšla v Právnom obzore 1978 čís. 10, na podklade rozsiahleho archívneho materiálu a pri použití bohatej literatúry predkladá čitateľovi všetky tie dôkazné prostriedky, pomocou ktorých uhorské justičné orgány v 18. a 19. storočí pátrali po páchateloch trestných činov a ich usvedčovali. Autor uvádza, že na procesuálne dokazovacie konanie mal vliv aj hospodársky základ, zodpovedajúci vývoju vedeckých, odborných a infraštruktúrnych ustanovizní. Od kultových dôkazných prostriedkov, ktoré do úzadia vytláčali poznávacie schopnosti človeka, postupne sa postupovalo k striedavým a k dôkladnejším poznávacím prostriedkom. V 18. storočí bola teoretická úroveň procesu v Uhrách na nízkej úrovni a brzdila uplatnenie sa dobových filozofických názorov, nakoľko ešte dlho stála pod vlivom scholastických dogiem. No, v 19. stor. na podklade meštianskej právnej vedy získané výsledky umožnili fundovanie procesných noriem pomocou novodobých filozofických prúdov. Dokazovacie konanie v Uhrách sa vyvíjalo v rovnakom tempe ako prebiehala premena hospodárska a spoločenská, a len osvietenstvo 18. storočia ho dočasne urýchlilo. Začiatkom 19. storočia sa psychológia presadila ako vedecká disciplína a odborná literatúra čoraz dôraznejšie sa dožadovala, aby sa bral náležitý zreteľ na ňu aj v trestnom procese. K jej uplatneniu v dokazovacom konaní však pre nízku odbornú úroveň orgánov vysluhujúcich spravodlivosť dochádzalo len veľmi pomaly. Kapitalistické výrobné pomery v Uhrách uvoľnili do určitej miery zákonitú viazanosť dokazovania a umožnili priaznivejšie právne možnosti na uplatnenie sa vecného dokazovania a na používanie znalcov v procese. Vývojové tempo jednotlivých dôkazných prostriedkov v 18. a 19. storočíu je charakterizované podstatnými rozdielmi. Logický obsah noriem vzťahujúcich sa na svedeckú výpoveď a na prejavy upodozrievaného sa nemenil a neuplatňovali sa ani metódy založené na psychických zákonitostiach.

Pokiaľ ide o sudcovskú ohliadku a jej metódy v dôsledku gnozeologických a procesných noriem sa táto menila len veľmi pomaly a nebola ani predmetom právnej úpravy. Nemožno ani jednotne určiť vývojové tempo indícií ako dôkazných prostriedkov. Patrili k tým článkom procesuálneho dokazovania, ktoré sa pomerne rýchlo vyvíjali. Indície stali sa charakteristickým predmetom dokazovacej metodiky súdnych orgánov feudálneho i kapitalistického štátu voči vykorisťovanému alebo deklasovanému obvinenému, ktorý pre svoj "zlý chýr" vzbudzoval po-

zornosť vrchností. Pokrok vo vede modifikoval jednotlivé dokazovacie akty trestného konania a spôsobil rôzne zmeny na rozsahu celého komplexu. Vo všeobecnej trestneprávnej vede možno považovať za predpoklady článkov kriminalistiky všetky opatrenia pozitívneho charakteru, niekoľko sa tieto týkajú výsluchu svedkov, vypočúvania upodozrievaného, sudcovskej ohliadky, činností znalcov a indícií. Okolnosť, že predpisy o aplikovaní dôkazných prostriedkov boli spracované aj v odbornej literatúre a prednášané boli aj na univerzitách, pravda, na úrovni zodpovedajúcej tej ktorej dobe, dokazuje, že spomenuté predpisy v 18. storočíu neboli iba prostriedkom na vypátranie trestného činu, ale umiestnili sa aj vo vednom systéme ako rovnocenné články.

V závere svojej knihy Katona poukazuje na dôležitosť podrobného štúdia úpravy dokazných prostriedkov, a to nielen z hľadiska vývinu hospodárstva, spoločnosti a vedy v Uhrách, ale aj preto, že sa jedná o potrebu poukázať na neprávom zabudnuté pamiatky procesno-právne so súčasným odkrývaním osobitostí vývoja, ktorý viedol k odstráneniu vytvorených rozporností a k zdokonaľovaniu dôkazných prostriedkov.

Početné odkazy na konkrétne prípady zistené v našich i v maďarských archívoch len zvyšujú zaujímavosť a hodnotu autorovej práce.

Holák

Rákóczi- emlékvé diákpályázatán díjnyertes tanulmányok /Štúdie odmenené na študentskej súťaži usporiadanej na Rákocziovské výročie/, Budapest 1977, 155 s.

Na 300. výročie narodenia Františka Rákocziho II. r. 1976 vypísal rektor univerzity v Budapešti súťaž pre poslucháčov tejto vysokej školy z tematiky súvisiacej s rákocziovskými bojmi. Z poslucháčov zapojených do tejto súťaže odmenili cenami piatich a ich štúdie uverejnili v tomto zborníku. Z toho 3 štúdie obsahujú tematiku z oblasti dejín štátu a práva. Na tie sa tu bližšie poukáže a zvyšné dve sa spomenú len podľa názvu.

Prvú cenu získal poslucháč V. ročníka Barna M e z e i za štúdiu pod názvom: Aplikácia práva v rákocziovskom štáte za oslobodzovacieho boja. Autor vyšiel z toho, že doteraz sa v právnej historiografii neskúmal súborne spôsob aplikácie práva v uvedenom období. Preto sústredil pozornosť na súdnu prax, a to hlavne na vojenské súdnictvo. Napriek tomu, že právna neistota prevládala na úkor právnej istoty, predsa sa vcelku zachovávali Rákocziho nariadenia. Autor to kvalifikuje tak, že sa "rešpektovalo" právo (jogkövetés). Považuje to za priamu štátnu činnosť, ktorá bola prejavom súhlasu s účelom daného právneho pravidla alebo prejavom obavy z nepriaznivých dôsledkov jeho

nezachovávaní. V tom zmysle chápe aj činnosť administratívnych orgánov, ktoré donucovali obyvateľstvo zachovávať právo. V širšej analýze súdnictva autor najskôr podal stručnú charakteristiku ústredných a miestnych orgánov riadnych súdov, potom však podrobne rozoberal organizáciu vojenského súdnictva, procesné konanie pred ním, jednotlivé trestné činy a spôsoby trestov. Celá jeho štúdia je vystrojená poznámkovým aparátom, ktorý v takmer 140 položkách obsahuje hlavne odkazy na pramene.

Dve druhé ceny v súťaži získali poslucháči filozofickej fakulty, a to Krisztina Szalay za štúdiu o poézii ľudových bojovníkov v rákócziovskej armáde, a János Reisinger za štúdiu o umeleckom charaktere Rákócziho pamätí. Ďalšiu druhú cenu získala Judit Szenteleki z II. ročníka Právnickej fakulty za štúdiu na tému: Kniežacia právotvorba v čase rákócziovského oslobodzovacieho boja (1703-1705). Skúmala vznik patentov kniežata Rákócziho a ich niektoré charakteristické črty. Právotvornými orgánmi pritom boli sám knieža, potom tzv. Excelsus Consilium a napokon kancelária. František Rákóczi II. sám vydával patenty a príkazy. Ale aj dôstojníci jeho armády vydávali právne normy v tej istej forme, a to často na vykonávanie príkazov kniežata. Bližšie si všimla autorka, ako vznikali patenty na popud miestnych potrieb obyvateľstva. Svoje poznatky založila na prameňoch a odkazuje na ne v 45 poznámkach.

Tretiu cenu v súťaži dostal Attila Pandula z III. ročníka právnického štúdia. Vypracoval štúdiu na tému: Struktúra prameňov vojenského práva rákócziovského boja. Najskôr načrtol organizáciu rákócziovského vojska a jeho členenie. Ako právne pramene rozlíšil tzv. regulamentumy, ktoré sa týkali organizácie vojska, a potom tzv. edictumy, ktoré obsahovali služobné predpisy. Ďalšie predpisy sa týkali obrany pevností a šľachtickej osobnej stráže. Celá štúdia sa zkladá na prameňoch, na ktoré sa odkazuje v 57 poznámkach.

Štúdie publikované v tomto zborníku sú obdobou štúdií, ktoré u nás úspešne napomáha akcia Študentskej vedeckej a odbornej činnosti - ŠVOČ. Na okraj zborníka sa okrem toho žiada pripomenúť, že aj v danom prípade vystupuje do popredia také chápanie, podľa ktorého rákócziovské boje mali charakter maďarského národno oslobodzovacieho boja. Proti tomu sa zo stránky slovenských historikov poukazuje na to, že na týchto bojoch mali na rákócziovskej strane silný podiel aj nemaďarské národné zložky a okrem toho pritom išlo predovšetkým o feudálno stavovské povstanie proti Habsburgovcom. Tento rozdiel v chápaní si ešte vyžiada ďalšie skúmanie a porovnávanie rozdielných názorov. Stanovisko slovenských historikov k tomu sa zhrnulo na konferencii

Slovenskej historickej spoločnosti konanej začiatkom novembra 1977 v Prešove. Materiály tejto konferencie čakajú na zverejnenie.

Karpát

Iván Bertényi, A magyar korona története /Dejiny maďarskej koruny/, Budapest 1978, 172 s., 12 obr.

V sérii spisov, ktoré slúžia popularizácií vedeckých poznatkov, vyšla táto publikácia, ktorá si vyžaduje pozornosť aj právnych historikov. Lebo napriek popularizačnému charakteru obsahuje vedecky presne formulované poznatky a postrehy autora, ktorý je známy ako seriózný mladý bádateľ z oblasti organizácie úradov feudálneho Uhorska v stredoveku. Popis a dejiny vzniku koruny v jej funkcii korunovačného klenotu viedol autora najskôr do oblasti dejín umenia. Tu zahrnul výsledky doterajšieho bádania. Na to nadviazal dejiny korunovačného obradu (ordo) v Uhorsku, ako sa tento obrad menil od samých začiatkov až do korunovácie posledného kráľa r. 1915. Pritom osobitne vyzdvihoval menlivý charakter právneho významu tohto obradu. Právnohistoricky najzávažnejšia je časť knihy, kde sa rozoberá, ako sa v nadväznosti na klenot formovala tzv. náuka o sv. korune Uhorska, pochopenej ako predchodca moderného pojmu štátu. S vedeckou presnosťou vyhodnotil autor funkciu tohto pojmu vo feudálno stavovskom období, kedy pojem koruny vyhovoval súdobému štátoprávnomu mysleniu. Poukázal na obdoby v susedných monarchiách, najmä v Čechách a v Poľsku. Opätne uplatnenie pojmu koruny v novoveku správne pripisoval rozmachu buržoázneho spoločenského zriadenia, resp. nacionalizmu. Tak ukázal, že zveličovanie významu pojmu uhorskej koruny a tézy o jeho údajnej jedinečnosti boli výsledkom jednostranne nacionalistického myslenia. Pritom s dôrazom poukázal aj na výsledky slovenskej právnej historiografie, ktoré sa dosiahli pri bádanií dejín uvedeného pojmu. Nakoniec zachytil dramatické osudy klenotu koruny na sklonku druhej svetovej vojny, až po jej návrat z USA do Maďarska v januári r. 1978.

Osobitný význam publikácie je v tom, že sa v nej pútavo a jasne formulujú poznatky, ktoré sa týkajú historických skutočností, čo zohrávali vo vedomí maďarského národa významnú úlohu ako zložka národných tradícií. Vedecká serióznosť týchto poznatkov zaručuje, že sa tým uvedú na správnu mieru nacionalistické, v minulosti skresľované tvrdenia. Popularizačný charakter spisu však pritom zabezpečí v tomto smere formovať súčasné spoločenské vedomie v Maďarsku. To napomôže ďalšie porozumenie so susednými národmi na báze vedeckej pravdy. Lebo

vedecká podloženost podávanej problematiky sa zakladá na bohatej literatúre staršej a) marxistickej novšej, ktorej presný zoznam spisov tiež obsahuje.

Karpat

Josef Tříška, Výbor ze starší pražské univerzitní literatury. Knihnice Archivu Univerzity Karlovy 6, Praha 1977

V publikaci shromáždil dr. Josef Tříška množství různorodých ukázek pramenů a literatury vztahující se k univerzitním dějinám, historii vzdělanosti i ukázek z literární činnosti univerzitních údů od vzniku univerzity do poloviny 19. století. Jde o písemnosti dílem již vydané i dosud před tím neuveřejněné. Tříška rozřídil vydávaný materiál do jedenácti oddělení. První označené "Rhetorica Iserniana" obsahuje "Epistolare dictamen" Jindřicha z Isernie (str. 5-8). Zařazení tohoto díla notáře působícího v druhé polovině 13. století v české kanceláři odůvodnil Tříška tím, že jeho úsilím začíná v českých zemích středověká scholastika a rétorika. Druhý oddíl (str. 9-34) nazvaný "Středověké listiny" obsahuje texty několika listin a listů univerzitního archivu (I. 63,72,82,85,87; II. 49,54), týkajících se Husa, husitství, kolejí a konfirmací Vladislava II. Kutnohorského dekretu. V třetí skupině nadepsané "Dictamina scholarium medii aevi" (str. 35-72) jsou pamflety, carmina burana, parodie. Další oddělení "Duchovní lyrika" obsahuje dvě české modlitby (str. 73-83). Pátá skupina "Scholastická proza" (str. 85-105) se skládá z ukázek prací univerzitních mistrů všech oborů. Je tu Jindřich z Hannoveru, mistr svobodných umění, lékař Zikmund Albík, teologové M. Prokop z Kladruha, Jan Rokycana a další. Šestý oddíl "Přebělohorské texty" tvoří většinou volný výběr různých zápisů z úředních knih univerzitního archivu (str. 107-120). Pokračováním tohoto, obsahově se mnoho nelišícím, je sedmý oddíl "Humanitas et reformatio ante Album Montem" (str. 121-143). Osmý oddíl "Poesis et prosa scholasticae secundae" je věnován pobělohorské době (str. 145-168). Jsou zde otištěny epigramy Fridericha Dörfle, promoční oslavné básně, teze i různé intimace, absolutorium z filozofie. Devátý oddíl "Problemata et gratulationes scholasticae secundae" (str. 169-232) obsahuje disputační problemata uložená v univerzitním archivu a pocházející rovněž z doby po Bílé Hoře, a soupis blahopřejných básní k promócím z let 1581-1792, ovšem nikoliv v úplnosti. Desátý oddíl nese název "Rationalismus" (str. 233-245). Zde jsou otištěny intimace profesorů lékařské fakulty Scrinciho a Bonáče, výňatek z Heldovy před-

nášky o Kutnohorském dekretu a Jungmannovo pozvání k imatrikulaci. Poslední oddělení, nadepsané "Národní obrození", (str. 247-286) je věnováno především přednáškám z českého jazyka a literatury na univerzitě. Jsou zde otištěny néstupní přednášky a ohlášení přednášek Fr.M. Pelcla a Jana Nejedlého a Kulíkova báseň na Nejedlého učitelský úřad. Oddíl uzavírá výňatek z Tomkových Dějů university pražské a odchodu cizích mistrů a žáků po vyhlášení Kutnohorského dekretu. Následují poznámky uvádějící dochování publikovaných ukázek (str. 287-297) a autorský rejstřík (299-301). Texty jsou otištěny v původním znění, resumé je české, ruské, anglické a latinské. Při nedostatku školních textů může Tříškova kniha posloužit jako čítanka středověké a novověké latiny.

Beránek

Nové práce o městském trestním právu 17.-18. století

V posledních letech vydal Jaroslav P á n e k několik prací, jež přispěly k lepšímu poznání městského trestního příp. hrdelního soudnictví zejména v 17. a 18. století. Zároveň znamenají materiálově i metodicky cenné obohacení chudé ediční produkce posledního období.

Největším přínosem je nejprve zpracování a potom edice smolné knihy divišovské (S m o l n á k n i h a m ě s t e ě k a D i v í - š o v a z l e t 1617 - 1751, Středověký sborník historický 8 1973, 71-128, potom edice téhož názvu, Ústav čsl. a světových dějin Praha 1977, 292 s. ofset, 20 vyobrazení). Obdobným úsporným způsobem, prozatím bez edice, zpracoval též H r d e l n í s o u d n í c t v í m ě s t e ě k a Č e c h t i c v 17. a 18. s t o l e t í (Příspěvek k poznání pozdněfeudálního hrdelního soudnictví v Čechách a k charakteristice smolných spisů), SSH 12, 1977, 129-181, a H r d e l n í s o u d n í c t v í m ě s t a P ř í b r a m ě v 17. a 18. s t o l e t í (Příspěvek k poznání pozdněfeudálního hrdelního soudnictví v Čechách a k metodice studia jeho dějin), SSH 13, 1978, 87-195.

Společným znakem těchto prací je rozšířená pramenná základna, která kromě vlastní smolné (černé) knihy je doplněna zlomky dochovaného aktového materiálu příp. záznamy v dalších městských knihách (radních protokolech) a též písemnosti pražského apelačního soudu. Autor věnuje pozornost diplomatické stránce pramenů, zejména formulářům hlavních typů písemností, a snaží se o rekonstrukci procesů a sestavení dokumentární časové řady, která pak skýtá spolehlivý základ k vlast-

nímu vytěžení. Přehled případů je pak otištěn tabelárním způsobem v přílohách pojednání. V metodickém propracování autor dospěl nejdále v pojednání o hrdelním soudnictví příbramském.

Pokud autor měl možnost v případě divišovském vedle úsporného zpřístupnění pramene dospět až k edici, zhostil se svého úkolu přesným a pro uživatele zcela uspokojujícím způsobem. Kromě kritické podoby textu smolné knihy podal přehled zápisů a případy doložené z ortelních manualů apelačního soudu. V úvodu pak zhodnotil smolné knihy jako pramen, terminologii, edice, hlavní zpracování a podal rozbor knihy divišovské i tamního trestního soudnictví, popis této knihy a metodický postup při její edici. Tato edice je opatřena rejstříkem osobních jmen, zeměpisných názvů a věcným - terminologickým.

Vedle zpřístupnění cenných pramenů přináší uveřejněné práce četné poznatky k poznání vlastního hrdelního soudnictví zejména menších měst a městeček. Autor ve všech případech podal nejen rozbor pramene, ale nastínil také celkový obraz trestního soudnictví. Zpravidla jde o celkový vývoj, rozbor soudních orgánů, soudní zřízení - kde je věnována pozornost vztahům k dalším soudním orgánům, zejména vrchnostenským a pražskému apelačnímu soudu - a rozbor deliktů a trestů. Zpracování a edice těchto pramenů přináší cenné poznatky nejen pro právní historii, ale také materiál pro řadu dalších vědních oborů.

Hoffmann

H.C. Allen - R. Thompson /ed./, Contrast and Connection. Bicentennial Essays in Anglo-American History. Foreward by F. Thistlethwaite, London 1976, 373 s.

Kolektivní dílo třinácti historiků (2 amerických, 2 waleských a devíti anglických), pod vedením H.C. A l l e n a a R. T h o m p s o n a , bylo pojmuto jako "pocta", nikoli však k životnímu jubileu významného vědce, ale k výročí vzniku Spojených států amerických.

Práce má širší tematické zaměření, než napovídá počtitul knihy. V zásadě se dá říci, že pouze tři příspěvky se přímo zabývají problematikou revoluční války za nezávislost v letech 1776-1783. Avšak jak tyto příspěvky, tak všechny ostatní se dotýkají v té či oné míře angloamerických vztahů. Každý z příspěvků - výběr námětů ponechali vydavatelé na autorech, kteří se pochopitelně řídili svými vědeckými zájmy - má nepochybně svou hodnotu pro historika. Některé z příspěvků jsou přitažlivé i z hlediska právněhistorického. Patří mezi ně stati "A Tale of Two Towns: Persistent English Localism in Seventeenth-Century Massachusetts" od Davida Graysona A l l e n a , "The Massa-

chusetts Charter of 1691" od R.C. S i m m o n s e a "Woman Suffrage in Britain and America in the Early Twentieth Century" od Davida M o r g a n a . Na konci každého příspěvku je poznámkový aparát, zahrnující cenné bibliografické údaje.

Orientaci v zajímavé, dobře vybavené knize usnadňuje rejstřík který vypracovala Brenda H a l l .

Balík

Willie Lee Rose, A Documentary History of Slavery in North America, New York-London-Toronto 1976, 537 stran.

Kniha je věnována dějinám otroctví ve Spojených státech amerických od r. 1620 do občanské války Jihu proti Severu.

Autorka knihy Willie Lee R o s e , profesorka dějin na John Hopkins University, je známa řadou prací, z nichž bych uvedl alespoň knihu "Rehearsal for Reconstruction" z r. 1964.

V knize, již je věnována tato poznámka, načrtává autorka všestranný, plastický obraz otroctví a jeho vývoje v daném období na základě právnických i neprávnických pramenů. Již po letmém nahlédnutí do knihy je zřejmé, že jde o jakousi chrestomatii k dějinám otroctví, sestavenou z pečlivě vybraných ukázek.

Každé ukázce předchází stručný úvod a bibliografický údaj o prameni. Řekli jsme už, že jde o soubor pramenů právníké i neprávníké povahy, rozdělených do desíti kapitol. Z hlediska právněhistorického jsou nejpřitažlivější: hlava I., nazvaná "Otroctví v anglických koloniích v Severní Americe" a hlava V., nazvaná "Otroctví a právo", i když právníké prameny jsou i v jiných kapitolách.

Knihu doplňuje zasvěcená, pedagogicky vhodně pojatá bibliografie.

Jako celek představuje kniha profesorky W.L. Rose-ové zajímavý, cenný příspěvek k dějinám Spojených států amerických.

Balík

Mario Góngora, Studies in the Colonial History of Spanish America. Translated by R. Southern, Cambridge-London-New York-Melbourne 1975, 293 s.

Práce se zabývá některými důležitými otázkami koloniálních dějin Latinské Ameriky.

Autor knihy, chilský historik Mario G o n g o r a , je znám řadou pozoruhodných prací, z nichž bych připomněl alespoň některé, jako např. "El Estado en el Derecho Indiano. Epoca de Fundación" (Santiago

de Chile, 1958), "Origen de los 'inquilinos' de Chile Central" (Santiago de Chile, 1960), "Los grupos de conquistadores en Tierra Firme 1509-1530" (Santiago de Chile, 1962), "Encomenderos y Estancieros" (Santiago de Chile, 1970) atd.

Svou monografií autor rozdělil do sedmi kapitol, věnovaných otázce dobytí a odměny za dobytí území (hl. I), španělské říši v Indii¹⁾ (hl. II), institucím a základním zásadám formování španělského státu v Indii (hl. III), vývojovým proudům v koloniálních dějinách a změně původních zásad formování státu (hl. IV), osvícenství, osvícenskému absolutismu a ideologické krizi v koloniích (hl. V), pozorností, kterou věnovala Novému světu eschatologická a utopická literatura XVI.-XVIII. století (hl. VI) a konečně otázce periodizace období po Kolumbovi (hl. VII).

Vedle nevelkého poznámkového aparátu obsahuje kniha malý španělsko-anglický slovník, seznam zkratk, bibliografii použité literatury a rejstřík.

Pozoruhodná kniha, která je cenným příspěvkem k poznání dějin státu a práva i obecné historie Latinské Ameriky v koloniálním období, vyšla jako 20. svazek série "Cambridge Latin American Studies", vydávané Malcolmem D e a s e m, Cliffordem T. S m i t h e m a Johnem S t r e e t e m .

Halík

Volker Press, Kaiser Karl V., König Ferdinand und die Entstehung der Reichsritterschaft, Wiesbaden 1976, 68 s.

Tematika tejto prednášky síce vybočuje z rámca našich presne pochopených národných dejín štátu a práva. Ale časove spadá do obdobia, keď územie Čiech a Slovenska patrilo do oblastí zložitej habsburgovskej monarchie. Vtedajší českí a uhorskí panovníci už svojou rodovou príslušnosťou boli silne politicky zaangažovaní aj do formovania feudálnych stavov v rímsko-nemeckej ríši. Autor sledoval začiatky vzniku strednej ríšskonemeckej šľachty, označovanej ako ríšske rytierstvo. Obdobou tejto stavovskej vrstvy bola v Čechách a Uhorsku stredná a nižšia šľachta. Preto vznik tejto strednej šľachtickej vrstvy v rímskonemeckej ríši dáva podnety na porovnanie v uvedených dvoch stredoeurópskych monarchiách. To tým viac, keď aj tieto monarchie

1) K možnému výkladu tohoto pojmu srv. V. V a n ě ě k , Závažné příspěvky k právním dějinám Latinské Ameriky. In: PHS 18, str. 327, pozn. 2.

ovládala tá istá dynastia ako rímsko-nemeckú ríšu. Autor vyzdvihol hlavne úsilie nemeckého rytierstva vymaniť sa spod tlaku rozmáhajúcej sa teritoriálnej výsosti a zabezpečiť si ríšsku bezprostrednosť. Ako politickí spojenci núkali sa mu na jednej strane cisár a na druhej strane ríšske mestá. Lebo cisár mal záujem paralyzovať centralistické a absolutistické snahy teritoriálnych panovníkov. Mestá však sa bránili proti týmto snahám, aby si zachovali ríšsku bezprostrednosť. Tak vznikla záujmová zhoda medzi cisárom, rytierstvom a mestami, lebo všetky tri tieto štátoprávne zložky mali rovnaký záujem čeliť rozmachu teritoriálnej moci. V tejto situácii sa nemecké rytierstvo nepriklonilo jednoznačne ani na stranu cisára, ani na stranu miest. Ale taktizovalo, a to najmä podľa toho, ako sa rozmanito utvárali podmienky v jednotlivých častiach ríše. Celkový výsledok politiky ríšskeho rytierstva bol ten, že sa napokon zväčša sformovali ako ríšsky bezprostredný stav. Pozoruhodná zhoda týchto pomerov s pomermi v Čechách a v Uhorsku je v tom, že aj v týchto monarchiách sa stredná a nižšia šľachta dostala do konfliktovej situácie voči vysokej šľachte. Taktizovala potom hlavne spojenectvom s panovníkom. Oproti tomu spojenectvo s mestami sa neuplatnilo natoľko ako v rímsko-nemeckej ríši, lebo mestský stav sa hlavne v Uhorsku nevyrovnal svojou politickou váhou ríšskym mestám. Nakoniec ani stredná a nižšia šľachta v Čechách a Uhorsku nezískala také výsadné postavenie ako ríšske bezprostredné rytierstvo.

Karpát

Lukasz Górnicki, *Polský dvořan*, Odeon, Praha 1977, 345 s.

V pomerně krátkém období vychází v edici *Živá díla minulosti* další spis významného polského autora 16. století L. Górnického (předtím Jan Ch. Pasek, *Paměti*).

Století 16. je v polských dějinách právem považováno za zlatý věk polské kultury. Podíváme-li se blíže na literární produkci zmíněného období, pak jde velmi často o práce překladatelské, však s nutnou poznámkou, že renesanční polské překlady stály obyčejně na úrovni původní tvorby. Vesměs šlo o překlady adaptační. Mezi těmito adaptačními překlady má Górnického *Dvořan*, napsán podle italské předlohy Baldassara Castigliona *Il Cortegiano*, zcela výjimečné postavení.

Autor v úvodu široce rozvažuje nad ideovými, morálními a jazykovými aspekty svého díla. Nesporným kladem práce Górnického je, že zřejmě přesně zachycuje intenzitu italských renesančních vlivů v Polsku.

Górnický se stává mluvčím části polské šlechty, která viděla svůj ideál v poměrech italských. Přes značný vliv tohoto proudu měli i nadále silné postavení ti, kteří vidí svůj vzor, ideál a zdroj šlechtické slávy a spokojenosti v činnostech méně ušlechtilých než jsou Górnického "hovorové hry".

Přesto že Górnický je v podstatě mluvčím svých kolegů z italských universit, obezřetně mezi hrdiny zařazuje i ctnostmi proslavené dvořany "starého krále" a hájí i zájmy královské. Obdobně nezasahuje do složité situace v církvi.

Górnického adaptace Dvořana je i velmi cenným a originálním výkladem o tehdejšímu stavu jazykové kultury, o vztahu šlechtické inteligence k problematice polštiny. Pozornost je věnována cizím vlivům v polštině (češtiny, ruštiny, staropruštiny, srbochorvatštiny, maďarštiny, francouzštiny a španělštiny).

Realistické líčení poměrů v Polsku "zygmundovského období" obsahuje především II. kniha, která vyniká vtípným jazykem a vypravěčskou rozšafností. Kniha III. je věnována obrazu ideální dvorní dámy a čerpá především z Plutarchova traktátu O ženských ctnostech. Ideální dvořan poslušný svého pána, plnící jeho příkazy a zároveň člověk přemýšlivý, ušlechtilý, který odvrací pána od zla a špatností, tak je líčen dvořan ve IV. knize. Autor v této souvislosti vyslovuje přesvědčení, že špatné mravy a zvyky rozvrátí stát dříve než nepřítel.

V dějinách polské literatury je Górnického Dvořan natrvalo zapsán jako skvělý obraz poměrů zachycených vynikajícím literárním stylem a jazykem.

Kocích

Jan Chryzostom Pasek, Paměti, Odeon, Praha 1975, 320 s.

V překladu Jana Simonidese vydalo nakladatelství Odeon v řadě Živá díla minulosti záslužnou publikaci, která jistě zaujme široký okruh zájemců o historii Polska v 17. století. Tato publikace, i když je určena širšímu okruhu čtenářů, což je počin bezesporu správný, by neměla uniknout pozornosti právních historiků. Poměrně úzký okruh právních historiků - slavistů práci samozřejmě zná již z dřívějších vydání v PLR (např. J.Ch. Pasek, Pamietniki, PIW, Warszawa 1955). Přestože polština není pro českého odborného čtenáře nepřekonatelnou překážkou, usnadní český - a nutno říci věrný a přesný - Simonidesův překlad seznámení s prací, která (i přes všechny negativní rysy memoárové literatury) je zásadního významu.

Po zlatém věku 16. století dochází v Polaku k evidentní a výrazné krizi feudalismu. Země je neustále vyčerpávána vnitřními konflikty a všeobecná anarchie šlechty zcela podkopala beztak již slabou ústřední královskou moc. Bohatí magnáti se prakticky stávají na svých územích samostatnými vládci. Ve stejném období, kdy dochází např. ve Francii k stabilizaci osvětleného absolutismu Ludvíka XIV., stává se Polsko zemí, o které se říká, že se udržuje bezvládním a nepořádkem.

Celou řadu událostí a příhod, ve kterých Pasek vystupuje jako typický představitel polské šlechty, samozřejmě podává tak, aby vynikly všechny jeho šlechtické ctnosti a přednosti. Přesto však líčení nepostrádá autentičností a vede především odborného čtenáře k hlubšímu poznání poměrů.

Publikaci opatřil úvodem Otokar Bartoš a v předkládaném úvodním slovu seznamuje čtenáře se základními historickými událostmi období, o kterém píše ve svých Pamětech Pasek. Autor předmluvy se však dopouští nepřesnosti uvádí-li, že v roce 1652 upický posel Siciński poprvé používá jako jediný osudného "nie pozwalam" a tím uvádí v život zásadu Liberum veto. Uvedená událost se však netýká projednávání některé z otázek sněmovního programu, týkala se pouze otázky prodloužení sněmovního jednání. Takovéto použití svobodného veta je nutno přísně odlišovat od vlastního "nie pozwalam", které se vždy týkalo záležitostí sněmem projednávaných meritorně a ne věcí procesuálních. V publikaci tohoto charakteru určených především širšímu okruhu zájemců však uvedená nepřesnost nehraje významnou roli. Není však nepodstatné, že obdobná nepřesnost je obsažena i v učební pomůcce Texty ke studiu obecných dějin státu a práva, SPN, Praha 1974, na straně 367, kde jako příklad prvního "svobodného veta" je uváděn právě zmíněný případ z roku 1652.

Pasekovy Paměti obsahují pro právního historika celou řadu zajímavých popisů sněmovních jednání, řečnických výstupů z politického života, stejně jako zajímavá líčení hospodářských poměrů a soudních sporů.

Z Pasekových Pamětí zůstal nadále živý především autentický obraz polského života 17. století s výrazným akcentem na všechny přednosti polské šlechty, jejího způsobu života, státního zřízení a polské národní mentality.

Kocích

Josef Tříška, Rétorický styl a pražská univerzitní literatura ve středověku.
Knižnice Archivu Univerzity Karlovy 1, Praha 1975

Kniha Tříškova "Rétorický styl a pražská univerzitní literatura ve středověku" navazuje na starší jeho literárně historické studia a svým způsobem je završuje. Autor rozdělil knihu do dvou oddílů: studie a repertoria. Studia (str. 11-62) se dělí na dvě skupiny. První je nadepsaná "Rétorický styl a vzdělanost ve středověku" (str. 11-38). Tříška zde vysvětluje v jednotlivých kapitolách literární sloh od prvních latinských a staroslověnských legend po český styl Husův. Druhá skupina nadepsaná "Universitas" (str. 39-62) se dělí na pět kapitol (Nationes, Předhusitská univerzita, Školská a mimoškolská společnost, Koleje, Husitská univerzita). Jednotlivé kapitoly studií se skládají převážně z definicí a explikací pojmů a jsou proloženy rozsáhlými latinskými citáty. Za jednotlivými kapitolami jsou uváděny odkazy na literaturu a někdy i prameny.

Badatel však nejspíše ocení druhý oddíl Tříškovy knihy, který se omezuje na rozdíl od předchozích "studií" počínajících 10. stoletím, na literární působení Karlovy univerzity ve středověku. Repertoria jsou dvě: první je abecední seznam spisovatelů (Auctores universitatis Pragensis medii aevi (str. 63-105), druhý rejstřík je uspořádán podle incipitů (str. 107-276). Kniha má české, latinské, ruské, německé a anglické resumé, Úvod k celé knize vyšel česky a latinsky, předmluvy k oběma rejstříkům jsou pouze latinské.

Beránek

Frederick H. Russel, The Just War in the Middle Ages, Cambridge-London-New York-Melbourne 1975, 332 s.

Kniha vyšla jako 8. svazek 3. série edice "Cambridge Studies in Medieval Life and Thought", řízené prof. Walthem U l m a n n e m .

Autor monografie, prof. Frederick H. R u s s e l se zabývá otázkou, aktuální nejen v dnešní době, ale i v minulých společenských formacích, otázkou války spravedlivé a nespravedlivé.

Jak je zřejmé už z názvu, soustředil se na období středověku. V tomto rámci analyzuje nejnovější názory na války, zejména pak na problém její spravedlivé či nespravedlivé povahy. V souladu s tím se zabývá stanoviskem sv. Augustina, středověkých romanistů, otázkou spravedlivé války v Dekretu Gratianově (Decretum Gratiani), v učení tzv. dekretistů a dekretalistů, stanoviskem středověkého bohosloví ke spravedlivé válce. Závěrečné kapitoly tvoří výklad názorů Tomáše

Akvinského a jeho okruhu a shrnutí, ukazující spravedlivou válku v historii a teorii.

Bohatě dokumentovaná kniha, opírající se o prameny tištěné i rukopisné a rozsáhlou literaturu, je doplněna přílohou (obsahuje výňatek z rukopisu Gervaise du Mont-Saint-Eloi "Quodlibetum"), bibliografií a rejstříkem.

Balík

S.F.C. Milsom, Historical Foundations of the Common Law, London 1975, 466 s.

Rozsáhlá kniha S.F.C. M i l s o m a se zabývá závažnou vědeckou problematikou, které je v posledních letech věnována značná pozornost v právněhistorické literatuře.¹⁾

Autor knihy, profesor právní historie na universitě v Londýně, vědecký ředitel Selden Society a člen British Academy, je znám řadou zajímavých vědeckých pojednání a statí, z nichž lze na tomto místě připomenout alespoň "Law and Fact in Legal Development" (Toronto Law Journal 17), "Trespass from Henry III to Edward III" (LQR 74), "Sale of Goods in the Fifteenth Century" (LQR 77), "No Doing is No Trespass" (Cambridge Law Journal 1954) atd.

Ve své knize "Historické základy obecného práva" se pokusil podat, jak sám uvádí, prostý obraz vývoje obecného práva. Rozsáhlé práce je rozdělena do čtyř částí, zabývajících se postupně institucionálním pozadím, pozemkovým vlastnictvím, závazky a konečně trestním právem.

Přehledná a dobře psaná kniha je doplněna rozsáhlým poznámkovým aparátem (poznámky jsou zařazeny souborně na konci práce), seznamem soudních případů (cases), zákonů a statutů a rejstříkem.

Vydání, kterým se zabývám v této poznámce, je již druhým přetiskem prvního vydání z r. 1969, což svědčí nejen o stálém zájmu o knihu, ale i o její kvalitě.

Balík

1) Srv. např. R.C. V a n C a e n e g e m , The Birth of the English Common Law, Cambridge 1973.

G.R.Y. Radcliffe - G. Gross, The English Legal System. Sixth edition. Ed. by G.I. Hand and D.I. Bentley, London 1977, 464 s.

Jde o dílo, které během čtyřiceti let od svého prvního vydání r. 1937 vyšlo osmnáctkrát) z toho bylo šest vydání původních, dvanáct reedí-
cí).

Jak uvádí v předmluvě jeden z autorů, lord Geoffrey C r o s s (druhý autor G.R.Y. R a d c l i f f e již zemřel), posláním knihy používané od počátku jako učebnice, bylo podat "plynulý, přiměřeně podrobný a především čtivý přehled vývoje našeho (rozuměj anglické-
ho - S.B.) právního systému od nejranějších časů po dnešní dobu."

Rozsáhlé dílo, plnící se zdarem toto poslání, je rozděleno do 23 kapitol. První tři pod názvem "Anglosaské období" "Normanské období 1066-1154" a "První Anjouovci, 1154-1215" jsou úvodem k výkladu o vý-
voji parlamentu a ústavních soudů, o trestním a občanském právu ve XII.-XIV. století (kap. IV-VII). Další kapitoly (VIII-IX) se zabývají královskou radou, soudem Hvězdné komory a kancléřským soudem od vzniku do XIX. století. Kapitoly X-XIII se věnují obecnému právu v XV.-XVIII. století a trestního práva v XV. až XIX. století. Kapitoly XIII.-XIX. analyzují vývoj nejrůznějších soudů, jako soudů odvolacích (Courts of appeal), soudů se zvláštní jurisdikcí (Court of Special Jurisdiction) atd. Závěrečné kapitoly pojednávají o nejrůznějších otázkách, jako např. o právním systému a státu, o právnickém povolání atd.

Orientaci v díle usnadňuje rozsáhlý, přehledný rejstřík.

Belík

Maureen Purcell, Papal Crusading Policy 1244-1291, Leiden 1975, 236 s.

Monografie vyšla jako XI. svazek edice "Studies in the History of Christian Thought", řízené prof. H.A. O b e r m a n e m .

Knihla se zabývá jednou z důležitých otázek středověkých dějin a dějin koloniálních soustav za feudalizmu. Problematika papežské křižácké politiky v letech 1244-1291 je zpracována ve třech oddílech. V úvodním oddílu je nastíněn vývoj myšlenky křížové války a analyzo-
vána ustanovení IV. Lateránského koncilu a I. a V. Lyonského koncilu o křížových výpravách. Další oddíl se zabývá duchovními (spirituální-
mi) výhodami, nabídnutými křižákům (crucesignati). Poslední oddíl je věnován otázce papežství a hmotné pomoci křižákům.

Pozoruhodnou, bohatě dokumentovanou knihu doplňují 3 přílohy, bibliografie a rejstřík.

Balík

Die Konstitutionen Friedrichs II. von Hohenstaufen für sein Königreich Sizilien. Ergänzungsband, 1. Teil, Der griechische Text. Studien und Quellen zur Welt Kaiser Friedrichs II., V-1, Köln - Wien (Böhlau), 1978, 180+150 s.

Známa západoněmecká badatelka v oboru právních dějin Thea von der L i e c k - B u y k e n , která v r. 1973 v téže edici vydala spolu se zatím zemřelým H. Conradem a W. Wagnerem latinský text slavného Friedrichova zákoníku a doprovodila jej německým překladem,* přistoupila nyní k další záslužné edici, totiž k důkladnému vydání řeckého textu. V rozsáhlém úvodu, který zabírá více než polovinu knihy, zabývá se vydavatelka dějinami řecké kultury na Sicílii a v jižní Itálii v širokém kontextu složitých politických dějin této oblasti počínaje celým prvním tisíciletím před naším letopočtem a konče Normany a vládou hohenstaufskou. Zvláštní pozornost je tu věnována vlivu západních Řeků na sousední národy (str. 53-87), řecké kultuře za panství Byzance a dozrívání této kultury po pádu byzantské nadvlády v 11. století, kam koneckonců náleží i pořízení řeckého překladu Sicilských konstitucí Friedrichových.

Autorka potvrzuje (str. 160 a d.) názor, že šlo o překlad úřední, k němuž dal podnět sám císař a král a že překladatelem byl Řek jihoitalského původu. Řecký text se zachoval ve dvou rukopisech (v pařížské Národní knihovně a ve Vatikáně) představujících samostatné kopie z 13. století. O mimořádné důkladnosti Úvodu svědčí nejlépe fakt, že obsahuje 1903 poznámek pod čarou. Vlastní řecký text, označený jako "Basilikai diataxis" je vydán s příkladnou péčí a skribíí.

Zájem českých právních historiků na edici řeckého textu je dán tím, že ohlas Sicilských konstitucí nacházíme i v návrhu Karlova zákoníku pro český stát známém jako Maiestas Carolina a že oba císařové, Friedrich i Karel, čerpali také z justiniánských pramenů. Jak ukázal podepsaný na karlovske konferenci 1978, ani vliv justiniánského Codexu - U Friedricha velmi silný - na text Karlům není zanedbatelný.

Vaněček

*) Die Konstitutionen Friedrichs II. etc. Nach einer lateinischen Handschrift des 13. Jahrhunderts herausgegeben und übersetzt, totéž nakladatelství, 1973, 356 str.

Autor - renomovaný romanista - pojednáva o problematike, ktorá je len ojedinele v odbornej literatúre spracovaná. Dotýka sa, ako názov ukazuje, otázok platnosti právnych úkonov porušujúcich zákonný zákaz a z tohto hľadiska zvlášť skúma aj to, ako Rimanovia oddelili takéto právne úkony od právnych úkonov neplatných z iných právnych dôvodov.

Podľa *s a n c t i o l e g i s* rozoznáva v prvej časti svojej práce *l e g e s p e r f e c t a e*, *m i n u s q u a m p e r f e c t a e* a *i m p e r f a c t a e*. Vychádza teda z teórie tzv. trojdelenia zákonnej sankcie v súkromnom práve rímskom (neplatnosť právneho úkonu, povinnosť zaplatiť pokutu, žiadna sankcia). "Štvrtý" druh zákonnej sankcie (*p r i l e g e s p l u s q u a m p e r f e c t a e*), v duchu ktorej by mal byť právny úkon nielen neplatným, ale tomu, kto ho uzavrel, ukladá takýto zákon zároveň aj pokutu, považuje K. za výplod fantázie. Opiera svoj názor o dva princípy vyhlasujúcich sankciu zákona: neplatnosť a pokuta; a tie podľa jeho stanoviska nemožno kumulovať v jednom zákone (s. 10).

V ďalšom texte sú uvedené jednotlivé druhy zákonných zákazov. Za *l. i m p e r f e c t a e* (ide zrejme o prežívanie dôsledkov preponderancie staršieho *i u s c i v i l e* nad právom zákonným) považuje K. *l e x C i n c i a d e d o n i s e t m u n e r i b u s*, *l e x C a l p u r n i a*, *l e x I u n i a d e r e p e t u n d i s* ako aj niektoré senátne uznesenia (*S C V e l l a e a n u m* a *M a c e d o n i a n u m*). Ku *l. m i n u s q u a m p e r f e c t a e* zaradil *l e x F u r i a t e s t a m e n t a r i a*, zákony o nadmernom nájomnom (*l e x D u i l i a M e n e n i a*, *l e x G e n u c i a*, *l e x M a r c i a*) a *l e x L a e t o r i a*. Medzi *l. p e r f e c t a e* nepatrí podľa K. *l e x P o e t e l i a* (vzhľadom na *L i v. 8, 28, 8* a *V a r r o d e l. L. 7, 105*), ale patrí sem *l e x F u r i a d e s p o n s u*, *l e x C l a u d i a* a predovšetkým *l e x V o c o n i a*. Z neskorších zákonov treba uviesť *l e x C o r n e l i a d e s p o n s u*, *l e x F a l c i d i a*, *l e x F u f i a C a n i n i a*, *l e x A e l i a S e n t i a*, *l e x I u l i a d e a d u l t e r i i s* a *l e x I u l i a d e f u n d o d o t a l i*.

Druhá časť práce obsahuje podrobný rozbor právnych úkonov, ktoré sa považovali za *c o n t r a i u s*, ale nestali sa predmetom výslovného zákonného zákazu. Sem patria stipulácie, ktorých buď obsah, alebo *c a u s a*, alebo okolnosti, za ktorých boli uzavreté, sú *c o n t r a b o n o s m o r e s*.

Kaserova kniha a jej závery - ako sme si už u neho zvykli sú podporené dôkladným štúdiom pertraktovaných otázok, zovrubnou znalosťou prameňov a literatúry. Osobitne treba ešte raz vyzdvihnúť jeho snahu o spracovanie problematiky, ktorá v tejto podobe je len skromne prebádaná; naposledy zčásti *J. Chorus, Handelen in strijd met de wet*,

Zwolle 1976, ktorého myšlienky, nie všetky, si autor v tejto práci bližšie všimol. Spis je uzavretý vecným a pramenným registrom.

Blaho

Juliusz Bardach, Bogusław Leśnodorski, Michał Pietrzak, Historia państwa i prawa polskiego, Państwowe wydawnictwo naukowe, Warszawa 1977, 654 s.

Především studentům právnických fakult a právním historikům, ale i historikům obecným, je určena poslední učebnice polských dějin státu a práva. Toto kolektivní dílo významných polských právních historiků se zabývá celým komplexem základních problémů vývoje státu a práva Polska, od vzniku státu až po vybudování základu lidově demokratického Polska.

Učebnice je rozdělena na tři části: část první s názvem Polské království. Šlechtická republika (str. 19-347) autorů Bardacha a Leśnodorského, část druhou Polsko v době dělení, jejímž autorem je Leśnodorski (str. 347-467) a část třetí, autorem je Pietrzak, s názvem II. Republika. Vznik lidového Polska (str. 467-635). Závěr každé části tvoří bohatá bibliografie, která je vhodně omezena v podstatě na práce posledních deseti let, což vyplývá z učebnicového charakteru díla, přesto dokládá bohatou a rozsáhlou publikační činnost polských právních historiků.

Ze zajímavějších partií učebnice bych rád čtenáře upozornil především na pedagogicky účinné zpracování problematiky dělení Polska, uváděné v souvislostech s obecnou tendencí vytváření moderních národů. Velmi zdařilé jsou i partie věnované specifickým problémům v jednotlivých záborech (Varšavské knížectví či Polské království v letech 1815-1830 a Halič). Při výkladu dějin buržoazního státu a práva je vhodnou formou poukázáno jak na momenty demokratické a pokrokové, tak i na síly které nakonec přivedly polský stát ke krachu.

Učebnice je vynikajícím, přehledným a užitečným zpracováním polských právních dějin a neměla by uniknout pozornosti především odborných a vědeckých pracovníků ve slavistických (polonistických) oborech

Kocích

V čísle 18 Právněhistorických studií na str. 321-322 sme recenzovali prvé vydanie tejto učebnice. Oproti prvému vydaniu sa rozsah práce zmenšil o 70 strán, ale obsahove sa učebnica obohatila. Časť učebnice, ktorá pojednávala o období feudalizmu, sa skrátila na jednu tretinu celkového rozsahu (predtým boli feudalizmus a kapitalizmus zastúpené v učebnici rovnakým dielom). Pritom sa ale zapracovali všetky výsledky novších výskumov od r. 1972. Kapitalistickému obdobiu sa v učebnici venovali dve tretiny rozsahu učebnice, čiže sa v tom smere musela podstatne doplniť. Autorom týchto častí, obdobia dualizmu a horthyovského fašizmu, bol profesor Andor Csizmadia, ktorý splnil svoju úlohu nielen v rozširovaní textov, ale aj v prehĺbovaní záverov a analýz, najmä o období štátu kontrarevolúcie v rokoch 1918-1945.

Možno povedať, že nové vydanie maďarskej učebnice dobre syntetizuje a zhrňa najdôležitejšie poznatky, ktoré sa vzťahujú na dejiny štátu a práva v Uhorsku a v Maďarsku, na celý právny vývoj v minulosti. V podstatných otázkach učebnica nezabúda na osvetlenie toho, ako súvisí tvorba práva so spoločenskou skutočnosťou a osvetľuje aj to, ako vplývajú jestvujúce politické okolnosti. Všetko to sa darí v učebnici zachytiť marxistickou metódou aj pri značne obmedzenom rozsahu. Redaktor učebnice, A. Csizmadia, urobil niektoré úpravy textu petitom, aby zvýraznil dôležitejšie a menej dôležité miesta. V učebnici chýba preklad obsahu v ruštine a v nemčine, tak ako to bolo v prvom vydaní.

Bianchi